

Н.Т. Рудь, О.І. Марчук

Луцький національний технічний університет, ntrud@i.ua

Інструментом реалізації системи управління інноваційним розвитком та підвищенням інноваційної активності підприємств регіону на основі кластеризації є регіональна інноваційно-кластерна політика (РІКП), яка розглядається як діяльність органів регіонального управління з розробки принципів, завдань і методів стимулювання організації та розвитку кластерів задля підвищення конкурентоспроможності економіки регіону.

Розв'язання практичного завдання – підвищення інноваційного розвитку економіки регіону зумовлює необхідність розробки методології й методики формування РІКП в Україні.

Зарубіжний досвід засвідчує, що рівень упровадження та основні акценти в кластерній політиці країн ОЕСР різні. Наприклад, із 12 країн фокус-групи і двох країнах (Австралія й Іспанія) немає визначеної кластерної політики, у шести (Австрія, Бельгія, Швеція, Нідерланди, Данія та Швейцарія) – кластерна політика перебуває на стадії розробки; в інших країнах реалізують різноманітну кластерну політику. Так, у Фінляндії кластери виступають інструментом економічного розвитку країни, в Об'єднаному Королівстві та США – інструментом економічного розвитку, у Канаді, Мексиці, Іспанії, Швейцарії – кластерна політика асоціюється із системою нововведень [1, 5, 6].

Аналіз інформаційних джерел засвідчив, що методологічні та методичні основи формування кластерної політики чітко й однозначно в науковому світі не розроблені. Здебільшого дослідники кластерів на основі досвіду кластеризації наводять рекомендації з організації кластерів [1, 2, 3].

Найбільш значимий у методологічному відношенні програмний документ із кластерної політики – це Європейський кластерний меморандум, який підписали країни-члени Європейського Союзу – у 2006 р. [4]. У ньому визначено: сутність і значення кластерів в інноваційному розвитку, сформульовано основні завдання кластерної політики. Водночас перенесення цих напрямів формування кластерів в економіку України неможливе без урахування таких факторів: рівень розвитку національної економіки (наша економіка перебуває на трансформаційному етапі, а економіки країн ЄС – зазвичай, розвинені); ступеня розвитку соціального капіталу (в Україні соціальний капітал і громадянське суспільство не отримали достатнього розвитку); норми прийняття політичних рішень (у розвинених економіках ці рішення приймаються на місцевому й регіональному рівнях, а в нашій країні – централізовано, на національному рівні).

Мета РІКП полягає: 1) підтримка організації кластерів у регіонах, інтегральний показник кластеризації яких вищий за 1,061 (м. Київ та Харківська область); 2) розвиток кластерних структур (для регіонів із показником кластеризації більшим за 0,779 – це Запорізька, Сумська, Тернопільська області); 3) формування мережевої співпраці та ДПП у кластерах (для регіонів із показником кластеризації меншим за 0,779 – це АР Крим, Вінницька, Волинська, Донецька, Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська області та м. Севастополь).

Об'єкти РІКП – інноваційні кластерні структури регіону. В якості кількісних критеріїв їхньої оцінки пропонуються нами коефіцієнти кластеризації за складовими: індекс інноваційного розвитку регіону, індекс локалізації інновацій та індекс галузевої концентрації.

Суб'єктами проведення РІКП є: 1) для регіонів із низьким рівнем коефіцієнта кластеризації – регіональні органи влади; 2) для регіонів із середнім значенням коефіцієнта кластеризації – науково-дослідні інститути; 3) для регіонів із високим рівнем коефіцієнта кластеризації – центри кластеризації (центри кластерного розвитку).

На сьогодні спеціальних державних, регіональних і колегіальних органів управління кластерами в Україні не створено, тому доцільне створення регіональних центрів кластерного розвитку.

Формування РІКП в Україні викликає необхідність визначення рівня регулювання урядом кластерних ініціатив. Ідеальним рівнем регулювання можна назвати той, який відповідає географічному масштабу цього кластера. Зарубіжний досвід свідчить, що уряди, влада яких розповсюджуються на більшій території, часто неспроможні в необхідному ступені сконцентруватися на потребах місцевих кластерів. І навпаки, влада, яка володіє повноваженнями на території, меншій за географічний масштаб кластера, не може застосувати цілісний підхід, який необхідний для ро-

звитку кластера. Оптимальний рівень регулювання правлінням процесу кластеризації також залежить від реальних можливостей урядових структур впливати на відповідні програми й витрати.

Враховуючи різні рівні кластеризації регіонів, потрібно обрати один із типів РІКП.

Оптимальний набір інструментів реалізації РІКП залежатиме від місцевих ресурсів і початкових можливостей самого кластера, а також від проведеної інноваційно–кластерної політики. Вибір стратегічних кластерних альтернатив здійснюється за такими критеріями: здійсненність, досяжність мети, ресурсозабезпеченість, мінімальний ризик, період реалізації стратегії.

За результатами аналізу передумов формування й розвитку інноваційних кластерних структур у регіонах України нами запропоновано три типи підходів РІКП до розробки програм формування та розвитку інноваційних кластерів – «стихійний», «проектний» і «цільовий» (табл.).

Для регіонів із низьким рівнем показника передумов формування інноваційних кластерних структур (0,499–0,779) пропонується застосування «цільового» підходу під час формування РІКП формування інноваційних кластерів. За такого підходу влада (у процесі консультацій із потенційними учасниками кластера, науково–дослідними організаціями) установлює регіональні пріоритети, формує стратегічне бачення для розвитку майбутнього, проводить вибір суб'єктів для діалогу.

Таблиця – Підходи до розробки інноваційно–кластерної політики регіону*

Значення коефіцієнта кластеризації	Регіон	Політика. Тип підходу. Програма.
1,061–1,342	м. Київ та Харківська область	РІКП підтримки інноваційних кластерних структур.«Стихійний» підхід. Програма самоорганізації кластера.
0,780–1,060	Запорізька, Сумська, Тернопільська області	РІКП розвитку інноваційних кластерних структур.«Проектний» підхід. Програма реалізації кластерної ініціативи через проект
0,499–0,779	АР Крим, Вінницька, Волинська, Донецька, Дніпропетровська, Житомирська, Закарпатська, Івано–Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Луганська, Миколаївська, Одеська, Полтавська, Рівненська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька, Чернігівська області та м. Севастополь	РІКП формування інноваційних кластерних структур.«Цільовий» підхід.Програма цілеспрямованого (централізованого) формування кластера».

*Складено авторами

Спонтанний розвиток кластерів, який властивий для регіонів України з високим рівнем інтегрального показника передумов формування інноваційних кластерних структур, можна реалізувати за допомогою такого підходу, як «стихійний».

«Проектний» підхід характеризується реалізацією на території конкретних ініціатив, організатором яких можуть виступати органи як місцевої, так і регіональної влади й управління. Крім того, брати участь у проекті та керувати можуть і наукові, і освітянські, і бізнес–структури. Обмеження за джерелами фінансування й управління також досить умовні.

Актуальність кластерної концепції ставить перед органами регіонального управління завдання розроблення та реалізації інноваційно–кластерних програм регіону, які являють собою мультипроект, наприклад: створення інноваційної інфраструктури в регіоні; підтримки визначеного інноваційного кластера; інноваційного розвитку кластера за рахунок залучення іноземного інвестора; формування кластера та ін. Тому найбільш доцільним методом планування вважаємо метод проектного управління й фінансування.

Успішний розвиток інноваційного кластера означає підвищення конкурентоспроможності регіону, збільшення темпів росту валового регіонального продукту, росту частки регіону в загальному обсязі ВВП країни. Крім того, успішне функціонування кластера забезпечить збереження та створення нових робочих місць, що розширить податкову базу та скоротить

виплати із безробіття. Висока результативність кластера підвищує інноваційний та інвестиційний рейтинг регіону.

Список використаних джерел:

1. Regional cluster policy: The Asian model vs. the OECD approach / Argentino Pessoa // Conference: 7th. International Seminar on Regional Innovation Policies, At Faculdade de Engenharia da Universidade do Porto, Portugal [Electronic source]. – 2012. – Mode of access: <http://www.oecd.org/daf/corporate>

2. Michael, J. Enright and Ifor Ffowcs–Williams / Michael J. // Enhancing the competitiveness of SMEs in the global economy: strategies and policies: conference for Ministers responsible for SMEs and Industry Ministers, Bologna, Italy, 14–15 June 2000 // Organisation for Economic Cooperation and Development [Electronic source]. – 2000. – Mode of access: <http://www.oecd.org/daf/corporate>

3. Войнаренко М.П. Кластерные технологии в системе развития предпринимательства, интеграции и привлечения инвестиций / М.П.Войнаренко // Regional forum “Social Aspect and Financing of Industrial Restructuring”, 26 and 27 november 2003, Moscow, Russian Federation. Topic 6: Regional dimension of industrial restructuring. – М.: Press, 2003. – С. 29–37.

4. Nadvi K. Facing the new competition: Business associations in developing country industrial clusters / Khalid Nadvi // Institute of Development Studies, Brighton. [Electronic resource]. – 2006. – Mode of access: <http://www.rri.wvu.edu/WebBook/Norton/nortonupdate/neoflows1.html>

5. Improving the cluster infrastructure through policy actions produced by the clunet – european cluster alliance consortium of partners, 2010. – 60 p./ www.proinno-europe.eu/eca

6. Cluster policies OECD Innovation Policy Platform [Electronic source]. – 2010. – Mode of access: www.oecd.org/dataoecd/33/48/48137710.pdf